

Elektrotehnika sa elektronikom

2021/22

-
1. Kapacitivnost
 2. Kondezatori
 3. Sprezanje kondezatora
 4. Ravan, cilindrični, sferni kondezator

Podsetnik!!

- Naelektirsanje q

$$\vec{F} = k \frac{|q_1||q_2|}{r^2} \vec{r}$$

- Kulonova sila

$$\vec{E} = k \frac{q}{r^2} \vec{r}$$

- Jačina električnog polja

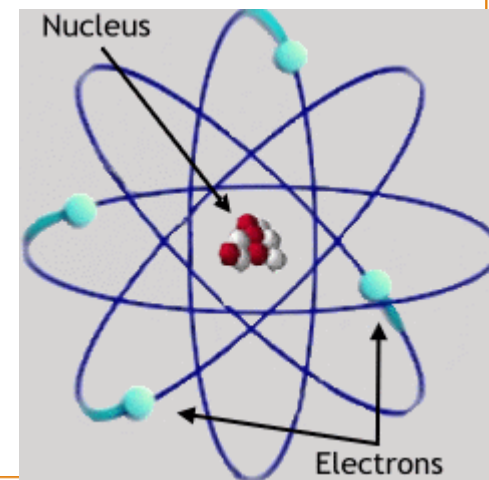
$$\varphi = k \frac{q}{r}$$

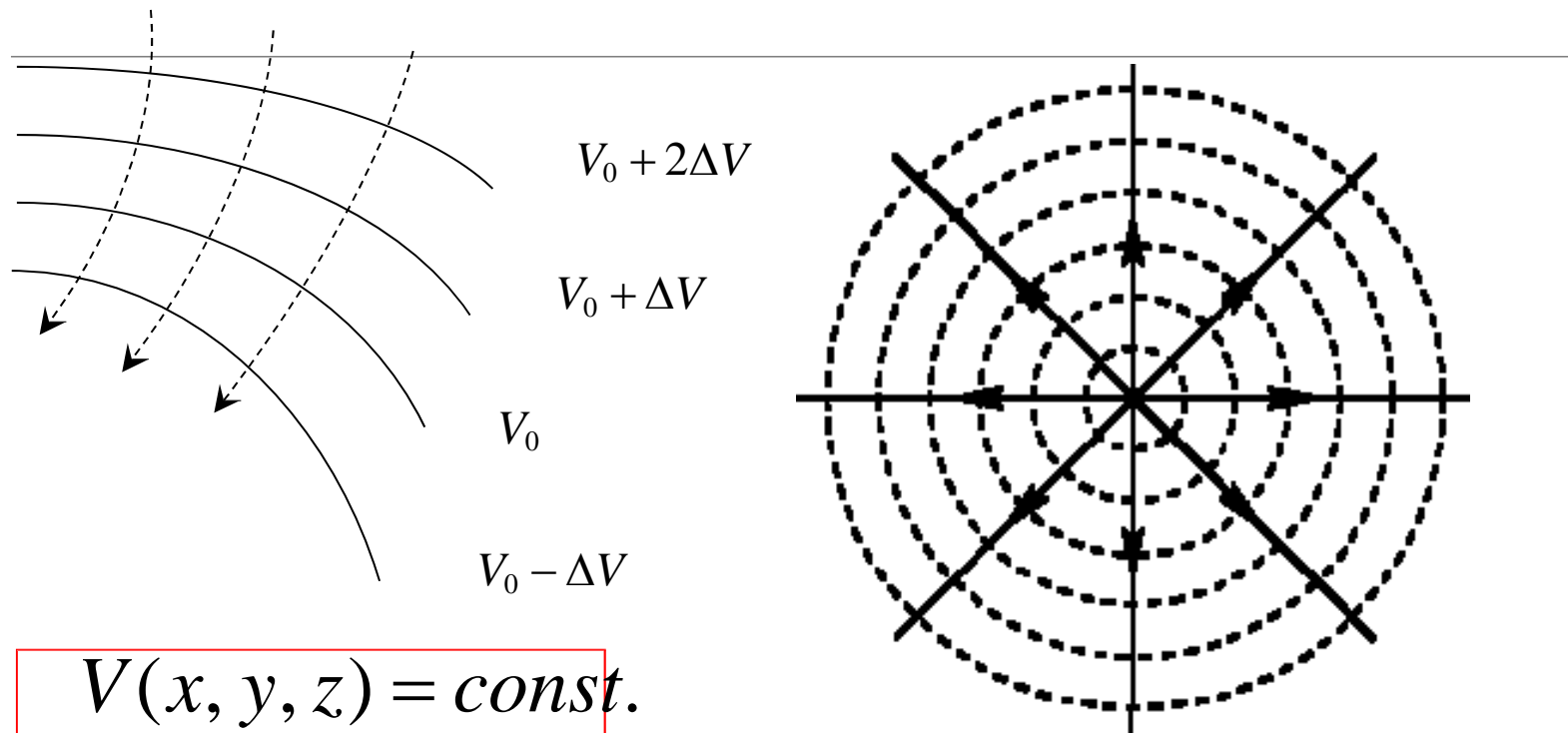
- Elektrostatički potencijal

- Linije polja

- Polje u provodniku

$$\oint_s \vec{E} ds = \frac{\sum q}{\epsilon_0}$$

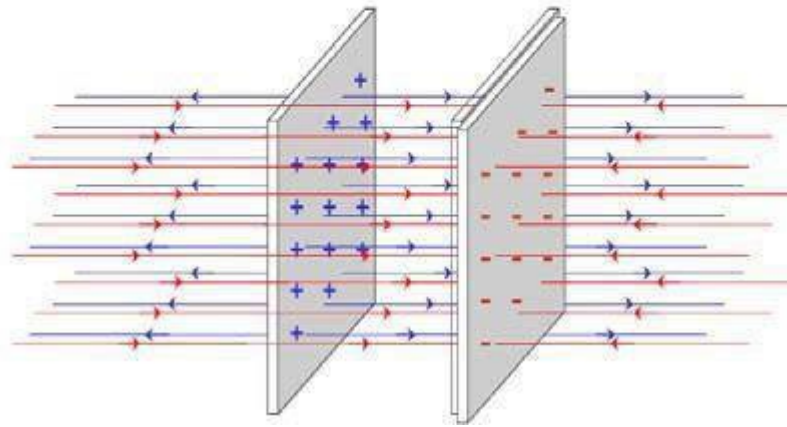

$$V(x, y, z) = \text{const.}$$

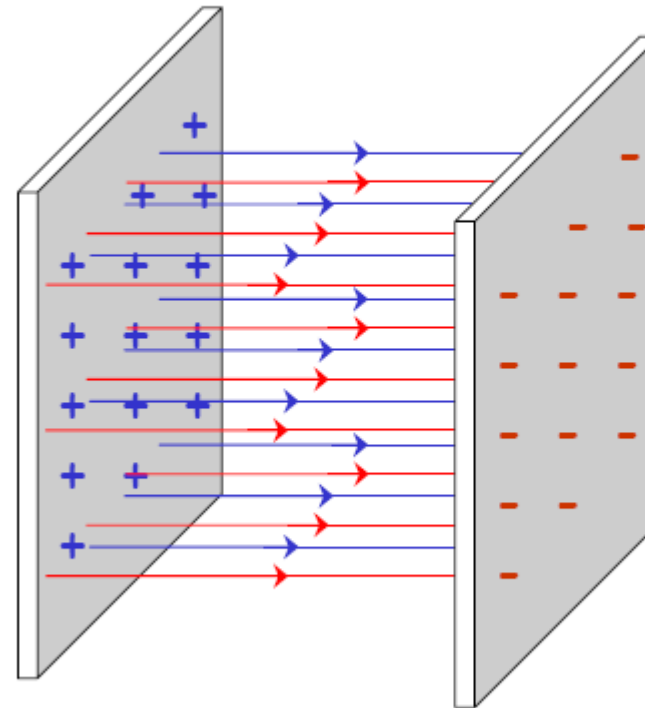
Rad sila polja duz zatvorene putanje jednak je nuli = Konzervativno polje!!

Uslovi elektrostatičke ravnoteže, odnosno mirovanja el. opterećenja na provodniku nastupiće:

- 1. Kada je Električno polje u unutrašnjosti provodnika jednako nuli**
- 2. Kada je tangencijalna komponenta električnog polja na površini provodnika jednaka nuli**

Kapacitivnost

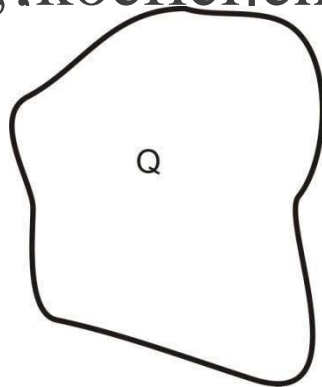
$Q, \varphi,$

$Q=f(\varphi)!!!$

$$Q = C\varphi$$

$$C = \frac{Q}{\varphi}$$

C =kapacitivnost je „koeficiient,, proporcionalnosti
!!!

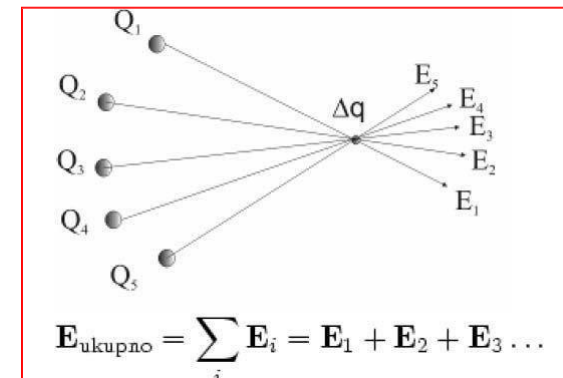
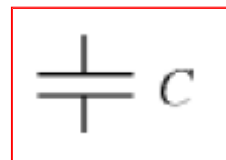
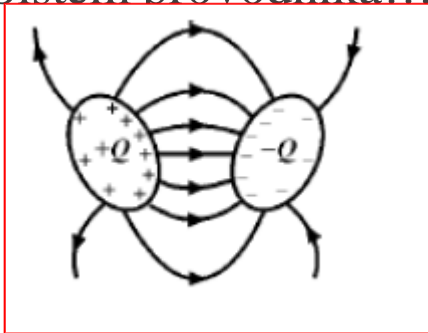

F (Farad)

Kapacitivnost sistema provodnika

Usamljeni provodnici se karakterišu malom kapacitivnošću!!!!

Sistem provodnika!!!!!!!

$$\mathbf{E}_{\text{ukupno}} = \sum_i \mathbf{E}_i = \mathbf{E}_1 + \mathbf{E}_2 + \mathbf{E}_3 \dots$$

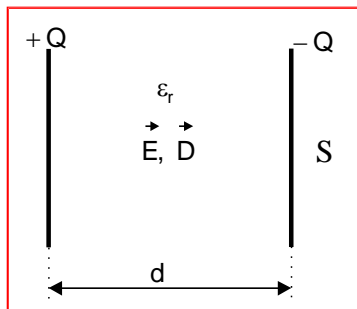
$$U_{12} = V_1 - V_2 = \int_1^2 \vec{E} \cdot d\vec{l} .$$

$$C = \frac{Q}{U} .$$

Kondezator je sistem od dve provodne površine opterećenje jednakom količinom nalektrisanja Q suprotnog znaka koje se nalaze na nekom međusobnom rastojanju d

Kapacitivnost ravnog kondenzatora

- Ravan kondenzator je sistem od dve paralelne provodne ravni, opterećenje jednakom količinom naboja Q suprotnog znaka koje se nalaze na nekom međusobnom rastojanju d

$$C = \epsilon_0 \frac{S}{d}$$

$$E = \frac{\eta}{\epsilon_0}$$

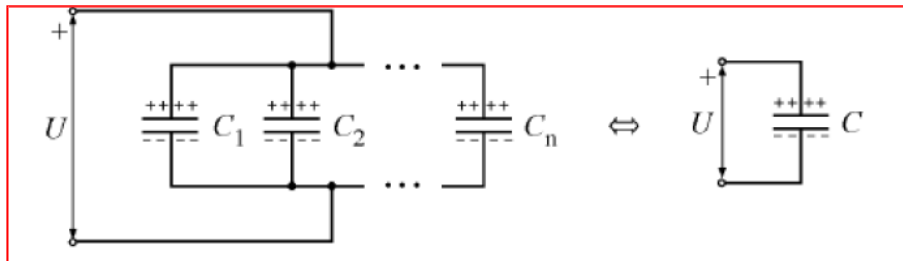
- Polje je lokalizovano u prostoru između elektroda i homogeno je!!
- Elektrode su ekvipotencijalne površine!!!!
- Problem efekat ivica!!!!

Sprezanje kondenzatora

- Problem dobijanja precizne kapacitivnosti za različite namene!!
- Paralelna veza
- Redna Veza
- Mešovita
- Veza u zvezdu
- Veza u trougao

Paralelna veza

- Kondenzatori u paralelnoj vezi karakterišu se jednakim naponom na svojim priključcima!
- Paralelna veza razdelnik naelektrisanja!!!

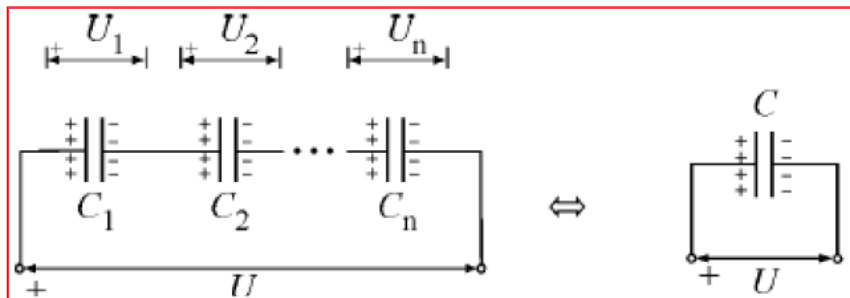
$$Q = Q_1 + Q_2 + \dots + Q_n = \sum_{i=1}^n Q_i$$

$$Q = \sum_{i=1}^n U \cdot C_i = U \cdot \sum_{i=1}^n C_i$$

$$C = \sum_{i=1}^n C_i$$

Redna veza

- Kondenzatori u rednoj vezi karakterišu se jednakim opterećenjem na svojim elektrodama!!!!
- Redna veza je naponski razdelnik!!

$$U_i = \frac{Q}{C_i}$$

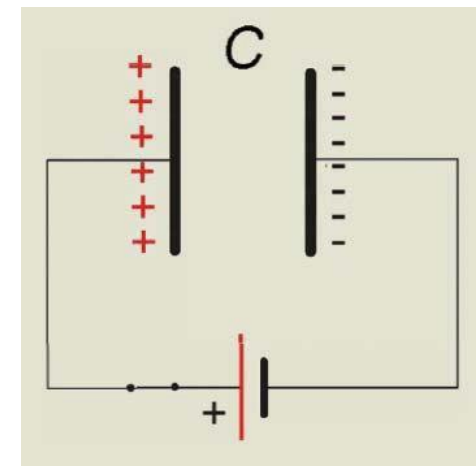
$$U = U_1 + U_2 + \dots + U_n = \sum_{i=1}^n U_i,$$

$$U = \sum_{i=1}^n \frac{Q}{C_i} = Q \cdot \sum_{i=1}^n \frac{1}{C_i}$$

$$\frac{1}{C} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{C_i}$$

Opterećivanja kondenzatora

- Posle zatvaranja prekidača dolazi do kretanja naelektrisanih čestica kroz provodnik
- Na elektrodi vezanoj za pozitivan priključak izvora, nagomilava se pozitivna, a na drugoj ista, ali negativna količina naelektrisanja
- Između elektroda javlja se razlika potencijala i električno polje,
- Opterećivanje kondenzatora završava se kada se napon između elektroda izjednači sa naponom izvora
- Ako se opterećen kondenzator izvadi iz kola za punjenje, on zadržava svoje osobine (Q , U , W) ***spособnost akumuliranja el. energije***
- Kondenzator se može rasteretiti ako se elektrode povežu provodnicima za prekidač i on zatvori

Ravan kondenzator

Ravan kondenzator - sastoji se od dve paralelne provodne ploče, čije je međusobno rastojanje d malo u poređenju sa njihovim dimenzijama

Polje praktično samo postoji u prostoru između elektroda i homogeno je

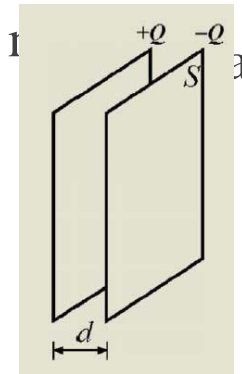
Odstupanje postoji samo u okolini ivica ploča, ali je ono zane dovoljno malo d

Primeri kondenzatora značajnih za praksu:

S - površina svake od elektroda

d - rastojanje između njih

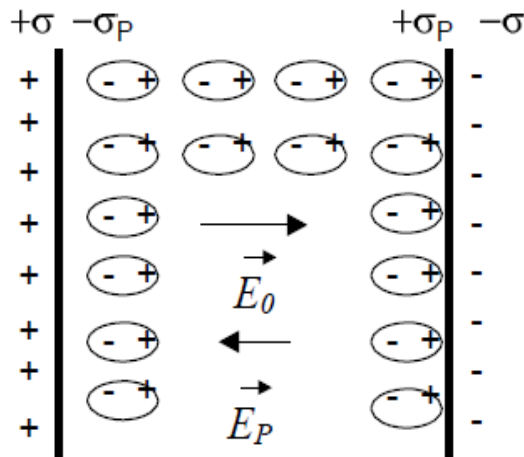
$$C = \epsilon_0 \frac{S}{d}$$

Za kondenzatore većih kapaciteta potrebno je izabrati dielektrik sa što većom dielektričnom konstantom, da površine provodnika budu što veće, a debljina dielektrika među njima što manja (postoje ograničenja u ispunjavanju ovih uslova u praksi)

Dielektrični materijal u električnom polju

- U dielektričnom materijalu, za razliku od metala, naelektrisanja se ne mogu lako kretati.

- ▶ Između različito opterećenih ploča homogeno električno polje deluje na pozitivno i negativno naelektrisanje unutar dielektrika.
- ▶ Ovu pojavu pomeranja naelektrisanja zovemo dielektrični pomeraj.
- ▶ Na površini dielektrika pojavljuje se negativno naelektrisanje ka pozitivnoj elektrodi i pozitivno naelektrisanja ka negativnoj elektrodi.
- ▶ Površinska gustina naelektrisanja iznosi σ_p .

-
- ▶ Prostorno naelektrisanje na površini dielektrika računa se preko relativne dielektrične konstante.

$$\varepsilon = \varepsilon_0 \cdot \varepsilon_r \quad \sigma_P = \frac{\varepsilon_r - 1}{\varepsilon_r} \cdot \sigma$$

- ▶ Dielektrici su dakle materijali koji pokazuju svojstvo električne polarizacije kada ih unesemo u električno polje. Izolatori su izraziti dielektrici.
- ▶ Za izolatore su bitna tri svojstva:
- dielektričnost,
 - provodnost,
 - električna čvrstoća (dielektrična čvrstoća).
-

-
- ▶ Električna čvrstoća je granična jačina električnog polja kad dolazi do proboja izolatora; tada se on više ne ponaša kao izolator.
 - ▶ Na materijale nije moguće primeniti polje proizvoljne jačine _____

Vektor gustine električnog pomeraja

Uvodimo novu veličinu vektor gustine električnog pomeraja, D .

Između vektora električnog pomeraja, i el. polja postoji direktna veza:

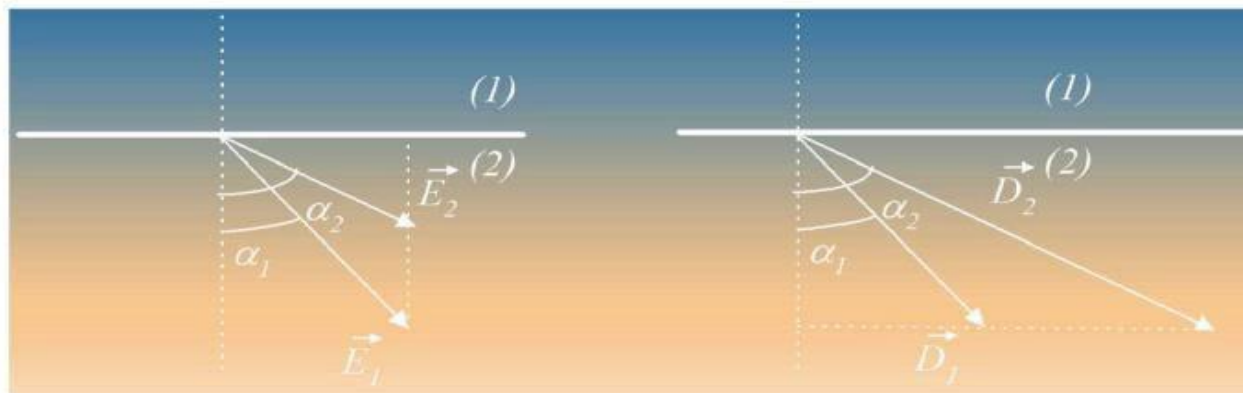
$$D = \varepsilon \cdot E \begin{matrix} [As] \\ [m^2] \end{matrix}$$

► Uopšteni Gaussov zakon vredi:

$$\oint_S \vec{D} \cdot d\vec{S} = (\sum_i Q_i)_{unutar S}$$

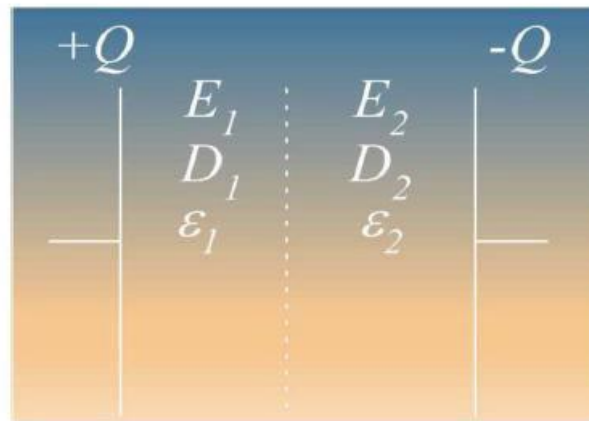
Polje na granici dva dielektrika

- ▶ Zbog toga što na granici dva dielektrika postoji vezano naelektrisanje, električno polje menja iznos prelaskom u drugu sredinu, a ako ne pada normalno na granicu tada menja i smer.
- ▶ Na granici dva dielektrika tangencijalne komponente električnog polja su jednake ($E_{1t} = E_{2t}$)
 - na granici dva dielektrika normalne komponente vektora gustine električnog pomeraja su jednake ($D_{1n} = D_{2n}$)

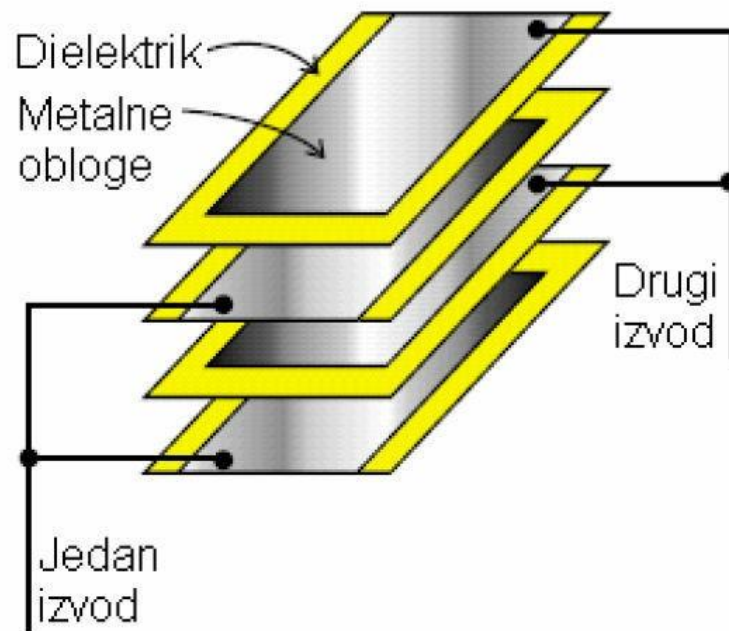
Serijska veza izolatora

- ▶ Kod serijske veze vektori D i E linije polja su normalne na razdvojnu površinu pa važi:

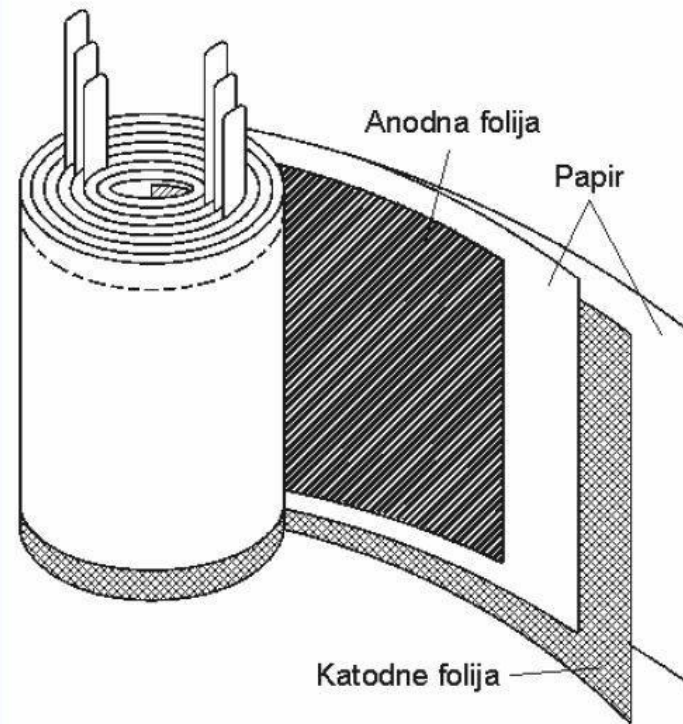
$$D_1 = D_2 = D$$

$$\frac{E_1}{E_2} = \frac{\epsilon_2}{\epsilon_1}$$

a.

$$C = \epsilon_o \epsilon_r \frac{S(N-1)}{d} = 0,0885 \epsilon_r \frac{S(N-1)}{d},$$

b.

$$C = 0,177 \epsilon_r \frac{bL}{d},$$

Princip rada

- Elektrostatičko polje se generiše između anode i katode kondenzatora, a prostire se ispred senzora.
- Dolaskom predmeta u blizinu senzora menja se kapacitet kondenzatora, oscilator se prigušuje i na izlazu se pojavljuje električni signal.
- Kapacitivni senzor reaguje ne samo na provodne materijale već i na izolatore sa većom dielektričnom konstantom kao što su plastika, staklo, keramika i drvo.
- Reaguju na skoro sve materijale i tečnosti.

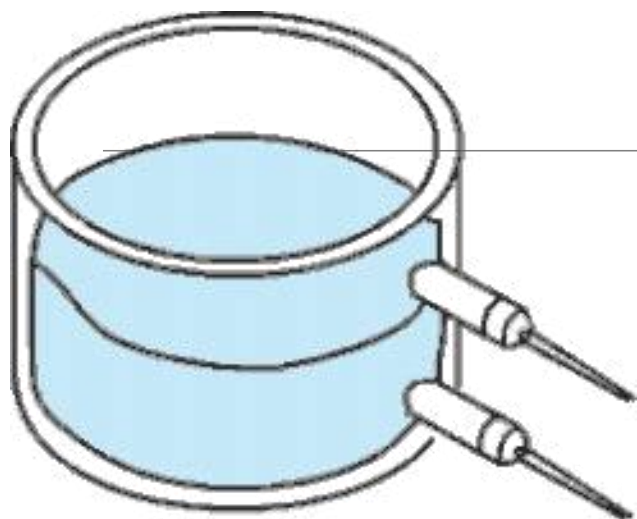
- ✓ Kapacitivni senzor reaguje kada aktivnoj površini približimo materijal koji trebamo detektovati, dodir nije potreban.
- ✓ Predmet se treba više približiti ako ima slabiju dielektričnu konstantu.
- ✓ Udaljenost na koju kapacitivni senzor reaguje je oko 30cm, što zavisi od samog tipa senzora.
- ✓ Osetljivost možemo podešavati pomoću potenciometra.

Dielektrična konstanta

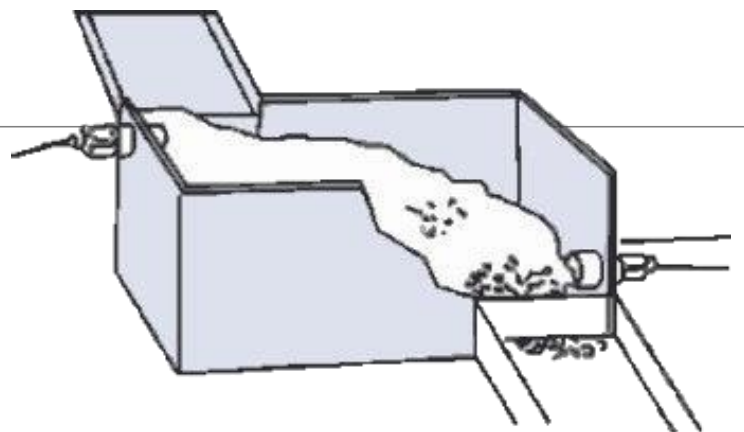
Materijal	Dielektrična konstanta	Materijal	Dielektrična konstanta
Sintetička smola	3,6	Voda	80
Liskun	6	Alkohol	25,8
Ebonit	4	Staklo	5
Mermer	8	Karton	4,5
Papir	2,3	Kablovska gumena smesa	2,5
Organsko staklo	3,2	Benzin	2,2
Stiren	3	Polivinil	2,9
Porcelan	4,4	Kvarcno staklo	3,7
Vosak	2,2	Silicijum	2,8
Kvarcni pesak	4,5		
Meka guma	2,5		

PRIMENA

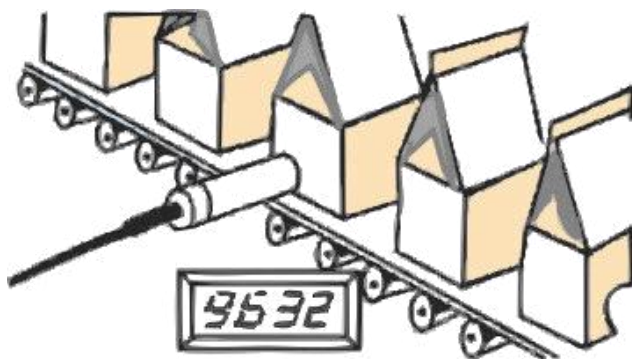
- Ovi senzori imaju veoma širok spektar upotrebe.
- Mogu se upotrebljavati za sve vrste rasutih materijala čija vlažnost prelazi $>2,5\%$.
- Njihov opseg primene u zavisnosti od temperature je u standardnoj verziji od -40 do $+90^{\circ}\text{C}$ a u specijalnim slučajevima do 150°C .
- Kapacitivni senzori su danas najpouzdaniji tip senzora kako u pogledu cene tako i u pogledu efikasnosti primene.

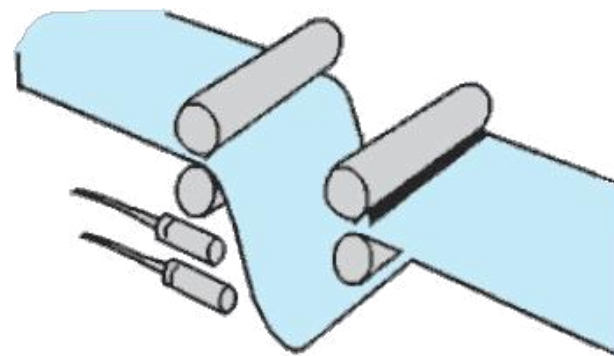
Merenje nivoa tečnosti u plastičnom ili staklenom sudu

Merenje nivoa praškastog materijala

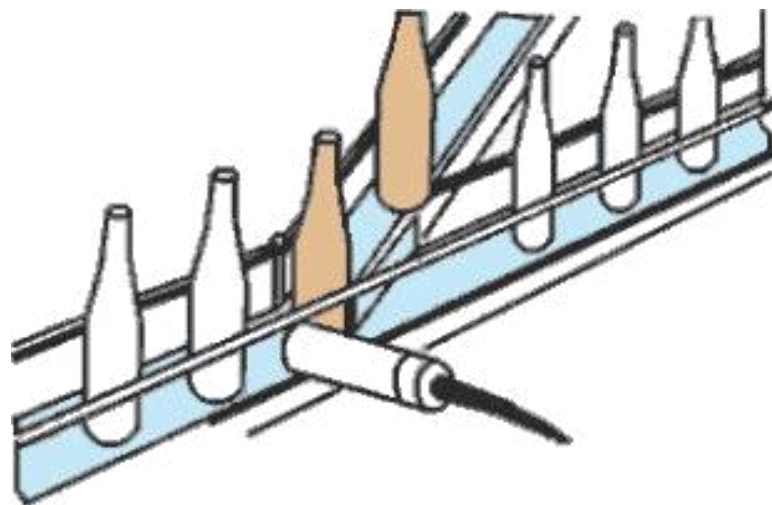

Detekcija i brojanje

Provera kidanja

Brojanje flaša

Koji senzor gde? Matrijal	Kapacitivni štapni senzor	Kapacitivni senzor na sajli	Kapacitivni inicijator	Vibracioni štapni senzor	Rotacioni elisni prekidač
Žito	Da	Da	Da		Da
Brašno	Da	Da	Da	Da	
Stočna hrana	Da	Da	Da	Da	Da
Prašakasti	Da	Da	Da	Da	
Slad	Da	Da	Da	Da	
Mekinje	Da	Da	Da		
Šećer				Da	Da
Kreč			Da	Da	Da
Cement				Da	Da
Sljunak < 60mm	Da	Da			Da
Pesak			Da	Da	Da
Seme trave	Da	Da	Da		
Uljana repica	Da	Da	Da	Da	
Repin rezanac	Da	Da	Da	Da	Da

Principi realizacije

Načini gradnje kapacitivnih senzora razlikuju se prema tome da li se promena kapaciteta ostvaruje:

- ✓ menjanjem aktivne površine između ploča (elektroda),
- ✓ menjanjem zazora između elektroda ili
- ✓ promenom dielektrika.

Menjanganjem aktivne površine između ploča (elektroda)

